

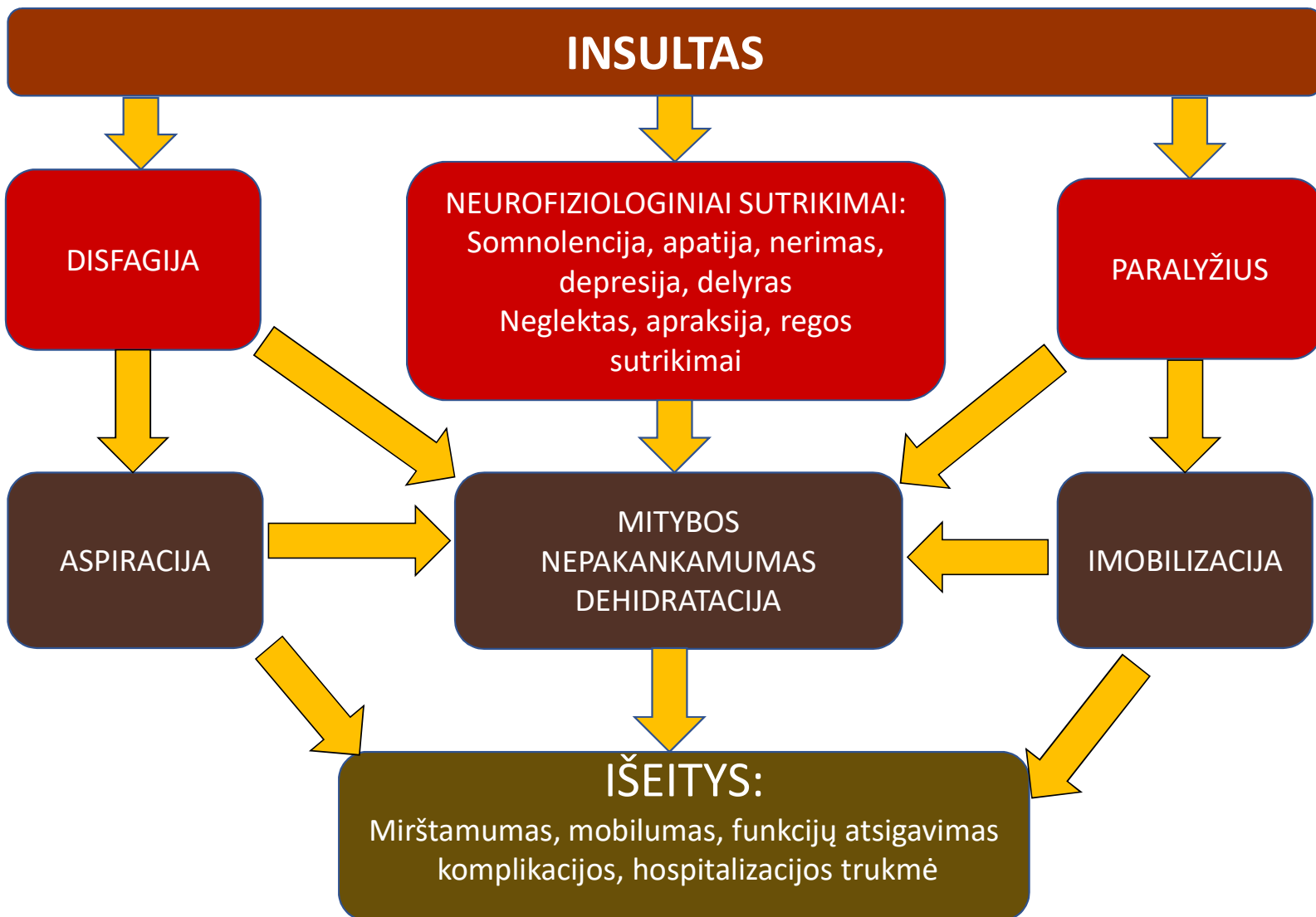
Insultu sergančių ligonių mitybos ypatumai

Dr. Inga Slautaitė

Respublikinė Vilniaus universitetinė ligoninė,
Neurologijos skyrius
Vilniaus universitetas

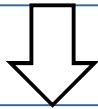
Ūminio insulto gydymas

Nepakankamos mitybos poveikis sveikimui

- Sumažėja raumenų jėga,
- Pablogėja kvėpavimo ir širdies bei kraujagyslių sistemos būklė,
- Pacientas tampa apatiškas
- Padidėja infekcijų rizika ir pailgėja laikas jų gydymui,
- Didesnė pragulų rizika
- Pablogėja taikomos rehabilitacijos rezultatai

- Ilgesnė hospitalizacijos trukmė
- Blogesnės funkcinės išeitys
- Didesnis mirtingumas

Kas yra mitybos nepakankamumas?

- Lėtinė būklė dažniausiai nurodanti baltymų ir energijos neigiamą balansą, kai baltymų ir energijos poreikis didesnis už suvartojimą
- Sukelianti objektyvius organizmo sudėties ir biologinių funkcijų sutrikimus

- Universalių diagnostikos markerių nėra
- Svarbi ūmaus insulto komplikacija, kurios galima išvengti

Mitybos nepakankamumo paplitimas

- Dažnas iki insulto
- Hospitalizacijos metu nustatomas nuo 8 iki 26 %
- Po insulto nustatoma 6,1-62% (18 tyrimų metaanalizė)*

- Sergant ūminiu insultu pacientų, kuriems nustatomas MNP, daugėja laikui bėgant** :
- 10 % pirmomis dienomis
- 25% po 2 savaitės
- 45% reabilitaciniu periodu

- Rizikos veiksniai MN reabilitacijoje – disfagija ir maitinimas per zondą **

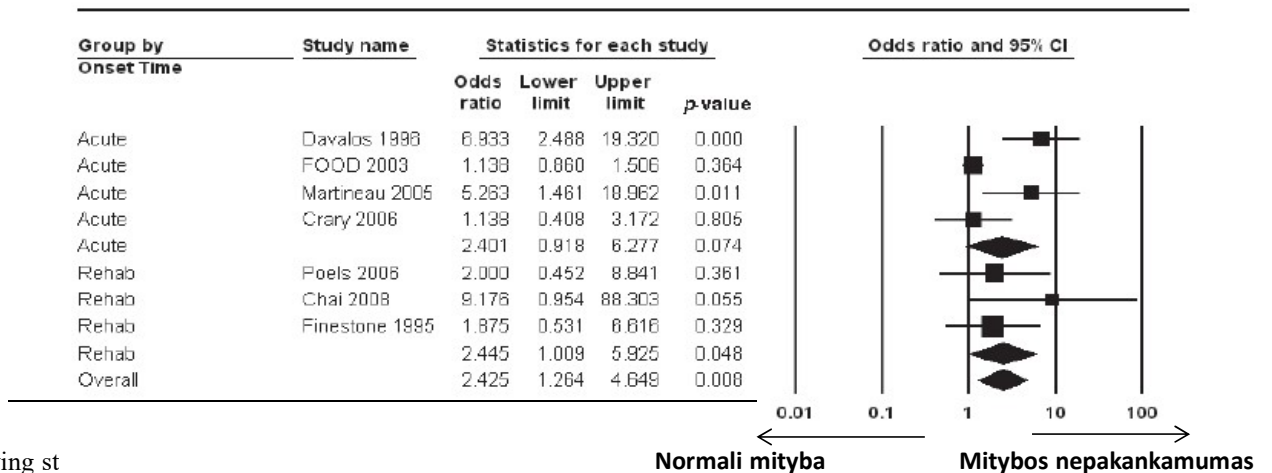
*N. C. Foley et al. A review of the relationship between dysphagia and malnutrition following stroke. J Rehabil Med 2009

**Davalos et al. Effect of malnutrition after acute stroke on clinical outcome. Stroke 1996

Mitybos nepakankamumo priežastys

- Disfagija yra pagrindinis rizikos veiksnys MN išsivystyti
- Sisteminė 8 tyrimų apžvalga:
- Disfagija hospitalizuojant: 24-53 %, mitybos nepakankamumas 8-49%
- Esant disfagijai:
- NM rizika pirmomis savaitėmis po insulto padidėja 2,5 karto
- mirties rizika- 5 kartus

Disfagijos ir mitybos nepakankamumo tarpusavio ryšio po insulto kombinuota analizė

*A review of the relationship between dysphagia and malnutrition following stroke
 N. C. Foley et al. J Rehabil Med 2009

Mitybos nepakankamumo rizikos veiksniai

- Disfagija
- Nepakankamas baltymų kiekis maiste
- Sutrikusi rankos funkcija, nesugeba savarankiškai valgyti, gerti
- Veido parėzė
- Kalbos, bendravimo sutrikimas
- Regos sutrikimas
- Sutrikusi sąmonės būklė, kognityvinis sutrikimas
- Depresija, nerimas, antidepresantai (kserostomia)
- Prasta burnos higiena, bloga dantų būklė

- Endoginės metabolinės priežastys:
- Hipermetabolizmas
- Uždegiminių faktorių padidėjimas (IL, ūmios fazės baltymai)
- Uždegiminių faktorių skatinamas serumo baltymų katabolizmas
- Padidėjęs katecholaminų ,kortizolio, gliukagono kiekis

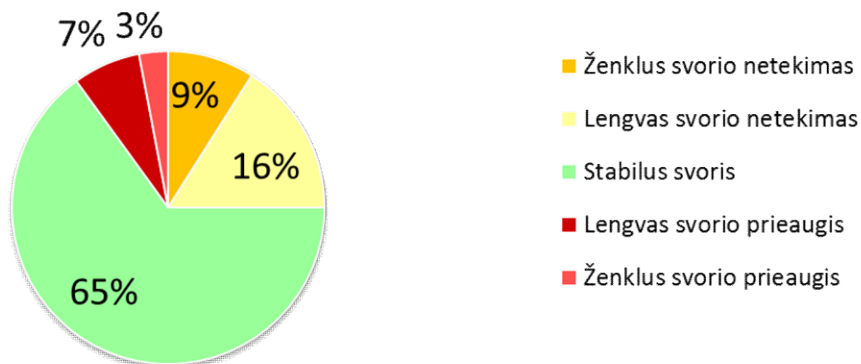
Kokia mitybos nepakankamumo reikšmė išėjims po insulto?

Prognostic importance of weight change on short-term functional outcome in acute ischemic stroke

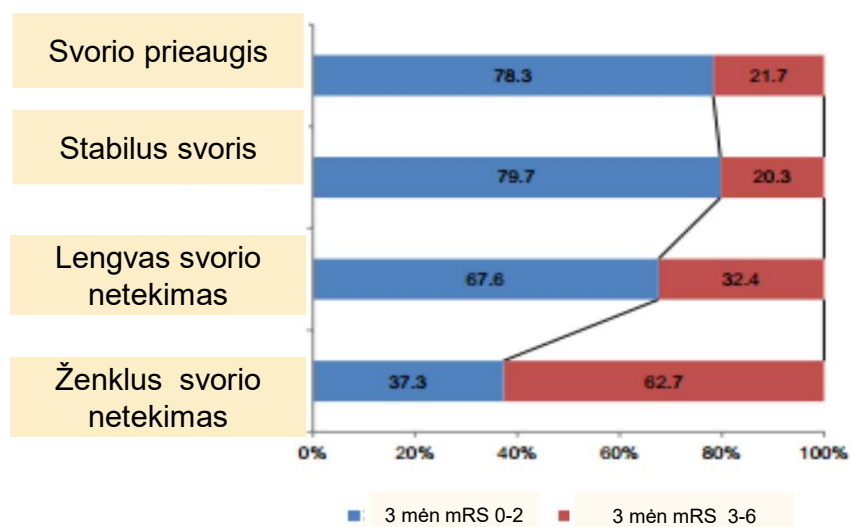
Yerim Kim, Chi Kyung Kim, Seunguk Jung, Sang-Bae Ko, Seung-Hoon Lee, and Byung-Woo Yoon*

- Prospektyvus tyrimas
- 654 pacientai sergantys ŪGSI
- Vidutinė hospitalizacijos trukmė 9 d.
- Vertintas svorio pokytis (>0,05 kg 1 KMI vnt)
- Vertintos išeitys (mRS) po 3mėn.
- **Rezultatai:**

Pacientų skaičius, priklausomai nuo svorio pokyčio

Pacientų išeitys (mRS) skirtingose svorio pokyčių grupėse

Pacientai, kurių svoris ženkliai nukrito hospitalizacijos laikotarpiu, turėjo didesnę nepalankių išiečių riziką (ŠS 2.43; 95% PI 1.12–5.25), lyginant su stabilaus svorio grupe

Kokia mitybos nepakankamumo reikšmė išeitims po insulto?

Risk of Malnutrition Is an Independent Predictor of Mortality, Length of Hospital Stay, and Hospitalization Costs in Stroke Patients

Filomena Gomes, RD, PhD,* Peter W. Emery, PhD,* and
C. Elizabeth Weekes, RD, PhD†

PO 6 MĖNESIŲ:

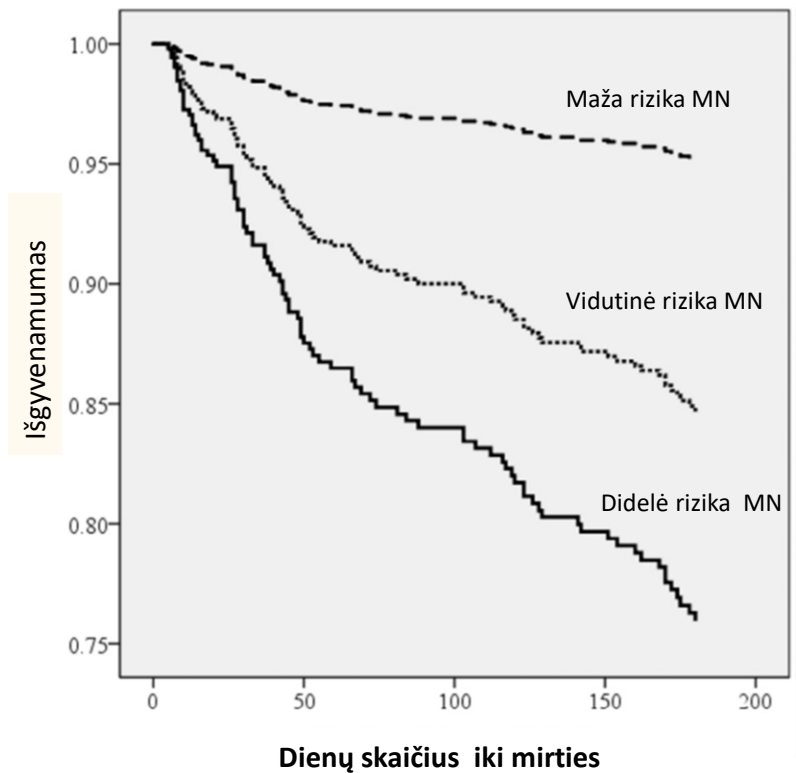
Mažos rizikos grupėje mirusių <6%

Didelės rizikos grupėje mirė > 40%

3x ilgesnė hospitalizacijos trukmė

77% didesni hospitalizacijos kaštai

Išgyvenamumo kreivė po insulto,
priklausomai nuo mitybos ir rizikos grupės

Disfagijos diagnostika

Disfagija nustatoma 40-60% insultu sergančių pacientų

Mitybos nepakankamumo diagnostika

Kuri pacientė turi didelę mitybos nepakankamumo riziką?

Mitybos vertinimo skalė (Nutrition screening tool 2002)

1.Ar pastaruoju metu jūsų svoris nukrito (be pastangu)?

Ne.....0

Taip 2

2.Jei taip, kiek (kg) sumažėjo svoris?

1-5 kg..... 1

6-10 kg..... 2

11-15 kg..... 3

>15 kg..... 4

Negaliu pasakyti tiksliai 2

3.Ar jūs maitinatės blogiau dėl pablogėjusio apetito:

Ne 0

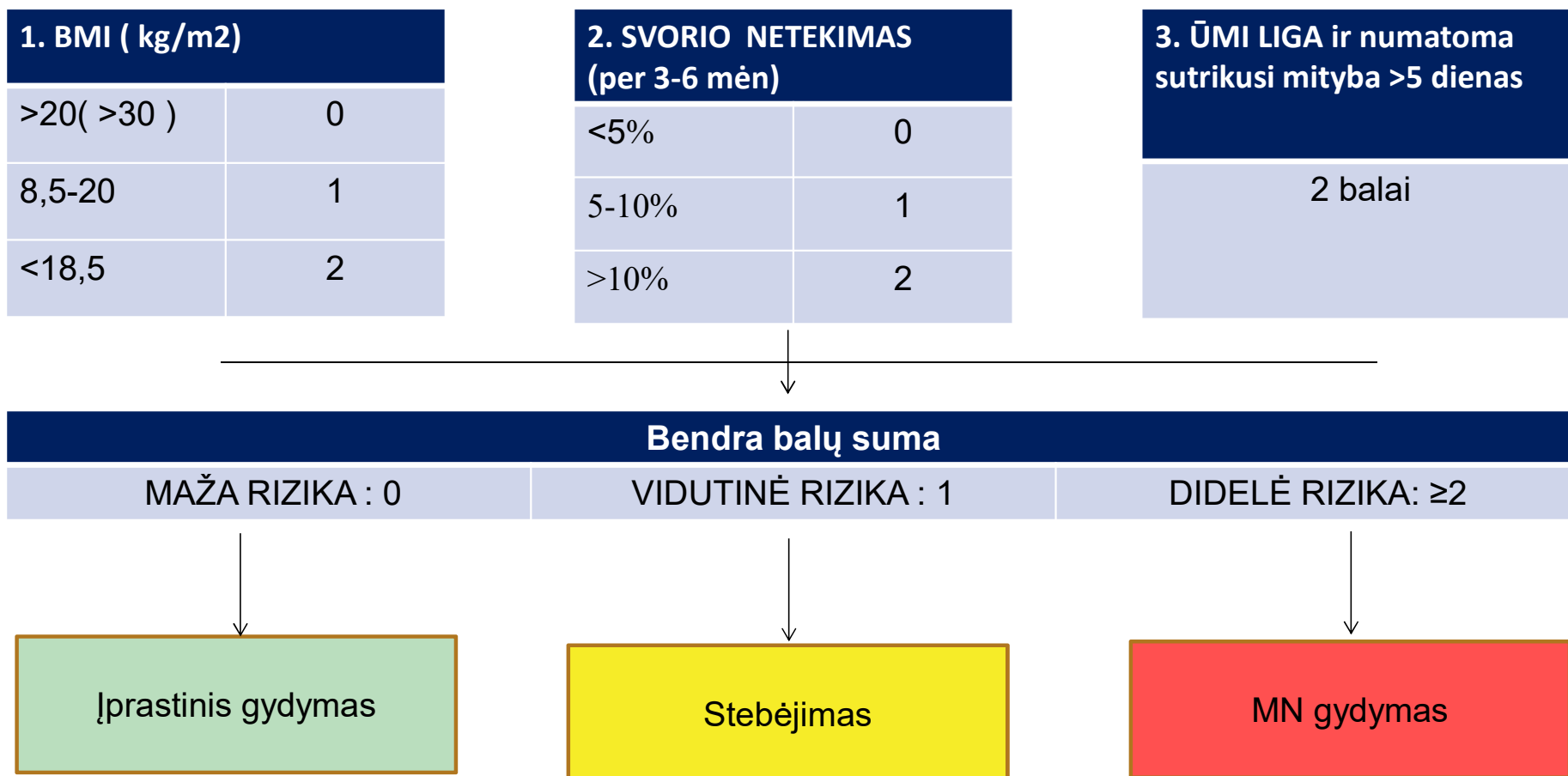
Taip 1

BALŲ SUMA: ≥ 2 didelė mitybos nepakankamumo rizika

Nutukę ir viršsvorį turintys pacientai gali turėti baltymų ir mitybinių medžiagų nepakankamumą.

Universali mitybos nepakankamumo vertinimo skalė (Malnutrition Universal Screening Tool (MUST))

Gydymo principai

- Priklauso nuo disfagijos laipsnio:
- Enterinė mityba per zondą
- Disfagijai pritaikyta dieta (maisto ir skysčių konsistencijos keitimas)
- Saugaus rijimo technika

PRIEŠ

PO

Kasdieninis mitybos poreikis susirgus insultu

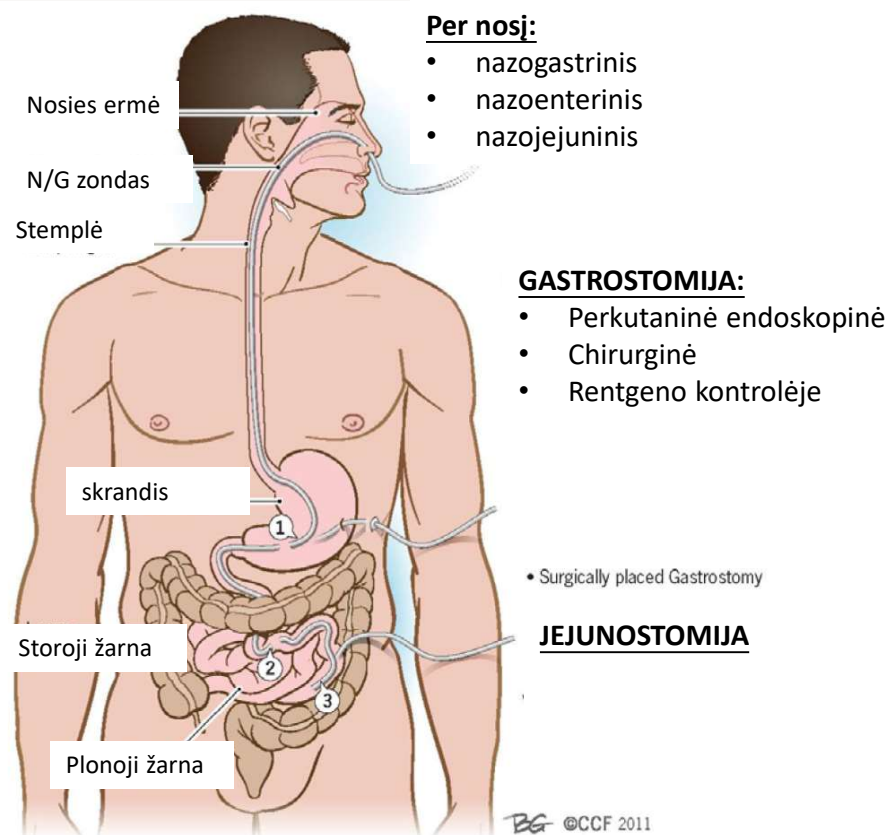
- Kasdieninis energijos poreikis: 20-25 kcal/kg/ per 24 val.(1400-1700 Kcal)
- Rekomenduojamas baltymų kiekis yra 1-1,5 g/kg / 24 val.,
- Skysčių kiekis-30 ml/kg /24 val. (~2000 ml/24 val)
- Skaidulų 20-30g per 24 val.

Sunki – vidutinio sunkumo disfagija

GUUS balai	REZULTATAS	SUNKMO LAIPSNIS	REKOMENDACIJOS
0-9	Pirminis vertinimas neinformatyvus, negalimas, nenuryja pusiau skysto maisto	Sunki disfagija, aukšta aspiracijos rizika	<ul style="list-style-type: none"> • Jokio maisto per burną • Jokių vaistų per burną • <u>Maitinimas per n/g zondą</u> <p>Detalesnis rijimo vertinimas Kalbos specialisto konsultacija</p>
10-14	Nuryjamas pusiau skystas maistas Skysto negali nuryti	Vidutinio sunkumo disfagija, vidutinė aspiracijos rizika	<ul style="list-style-type: none"> • Pusiaus skystas maistas (kūdikių maistas) • Visi gėrimai turi būti sutirštinti • Tabletės sutrinamos ir paduodamos su trinu maistu, • <u>Papildomas maitinimas per NG zondą ar parenteraliai</u> <p>Detalesnis rijimo įvertinimas (FEED, VFES) Kalbos terapijos specialistas</p>

Sunkios disfagijos gydymas

Enterinės mitybos per zondą keliai

Maitinimo kelias priklauso nuo numatomos maitinimo trukmės :

<1 mėn. - maitinimas per zondą

> 1 mėn. - maitinimas per stomą

PEG gali būti suformuota stabilioje klinikėje
insulto fazėje (po 14-28d.)

Kokia disfagijos prognozė?

- Disfagija ūmiu insulto periodu nustatoma 30-50% pacientų
- 10-30 % maitinami per zondą
- Prognozė:
- Per 2 savaites: pagerėja 73-80% pacientų (ypač esant supratentoriniam pažeidimui)
- Per 3 mėnesius : aktyvus sveikimas
- Po 6 mėn: disfagija lieka apie 10% pacientų

Lengva disfagija

GUSS balai	REZULTATAS	SUNKMO LAIPSNIS	REKOMENDACIJOS
15-19	Nuryjamas pusiau skystas/ skystos tekstūros maistas Kietas maistas nenuryjamas	Lengva disfagija su maža aspiracijos rizika	Disfagijos dieta (trintas , minkštas maistas) Skysčiai- labia lėtai (po vieną gurkšnį) Detalesnis rijimo įvertinimas (FEED, VFES) Kalbos terapijos specialistas
20	Skystas/pusiau skystas ir normalus maistas nuryjamas	Lengva/nėra disfagijos Maža aspiracijos rizika	Normali dieta Įprastiniai gėrimai (pirmą kartą- tik su priežiūra)

Disfagijos dieta (National Dysphagia Diet)

Dietos tipas		
Disfagija -3 Minkštos konsistencijos maistas	Disfagija - 2 Malta maistas	Disfagija -1 Piure konsistencijos maistas (nereikia kramtyti ir suformuoti kąsnio)
		
<p><u>Nerekomenduojama:</u> duona, dribsniai, sausainiai, kieti vaisiai, kieta mėsa, nelupti vaisiai, riešutai</p>	<p><u>Nerekomenduojama:</u> duona, dribsniai, švieži ar džiovinti vaisiai, mėsa gabalėliais, skaidulinės daržovės, ankštinės daržovės</p>	<p><u>Nerekomenduojama:</u> gėrimai, sausa duona, dribsniai, avižos, sausainiai, gabalėliais ar malta mėsa, vaisiai, varškė, ryžiai, daržovės, netrintos bulvės</p>

International Dysphagia Diet Standardisation Initiative (2015)

Į ką reikia atkreipti dėmesį:

- VALGANT:
- Akiniai ir klausos aparatas
- Įsidėti dantis
- Išjunti TV ir radiją,
- Naudoti stalelį valgymui
- Pritaikyti įrankiai, skatinti savarankišką valgymą
- Maitinti tik budrumo periodu
- Tarp porcijų turi būti tuščia burna
- Maitinti akių lygyje, nestovėti virš paciento
- Maksimaliai skatinti savarankiškumą

Į ką reikia atkreipti dėmesį:

- **Neglektas:**
- padėti lėkštę, puodelį, įrankius iš “gerosios pusės”
- Maitinti, kalbėti iš gerosios pusės
- **Hemiplegija:** stalelis pasiekiamas iš sveikos pusės
- **Afazija:**
- aiškios, trumpos nuorodos,
- Kalbėjimas garsiai nepadeda
- Naudoti teigiamas komandas vietoje neigiamų
- **Dėmesio/orientacijos sutrikimai:**
- Kreiptis vardu ir siekti akių kontakto prieš duodant nurodymus
- Paaiskinti kas pateikta valgyti

Rekomendacijos I

- Formalus disfagijos vertinimo testas turi būti atliktas visiems insultu sergantiems pacientams pirmąją parą
- Visi ūmiu insultu sergantys turi būti įvertinti dėl mitybos nepakankamumo pirmomis dienomis
- Esant sunkiems rijimo sutrikimams, kai suvartojamo maisto kiekis neužtikrina mitybos poreikių, rekomenduojama ankstyva mityba per zondą (mažiausia tris paras)
- Jei numatomas ilgesnis enterinės mitybos laikotarpis (>28d), reikėtų rinktis PEG, procedūrą atliekant stabiliu klinikiu laikotarpiu po 14-28 dienos.

Rekomendācijas II

- Nazogastrinis zondas nēra kliūtis rijimui. Disfagijas gydymas turi būti pradētas kaip galima anksčiau, net ir per zondā maitnamiems pacientams
- Dauguma sāmoningų pacientų šalia zondo, gali gauti papildomā maitinimā per burnā, priklausomai nuo disfagijos rūšies ir sunkumo.
- Po rijimo įvertinimo pacientams turi būti skiriami modifikuotos tekstūros maistas arba sutirštinti skysčiai
- Insutu sergantiems pacientams, turintiems didelę rizikā mitybos nepakankamumui, ar pragulų rizikā, skirtini mitybos papildai

Rekomendacijos III

Iki 1 taurės dienai*:
10% mažesnė insulto
rizika

Iki 100g/dienai**:
23% mažesnė insulto
11% mažesnė
kardiovaskulinių ligų rizika
25% mažesnė mirties rizika

*Larsson S et al. BMC medical journal 2016

**Kwok CS et al. Habitual chocolate consumption and risk of cardiovascular disease among healthy men and women. Heart, 2015

33% mažesne insulto rizika

Mitybos nepakankamumo diagnostika: rekomendacijos

- Rekomenduojama įvertinti MN riziką visiems ŪI sergantiems pacientams pirmomis dienomis
- Didelės MN rizikos pacientus ir /ar esant disfazijai, turi konsultuoti ir stebėti mitybos specialistas (1x savaitę hospitalizacijos metu)
- Papildoma mityba rekomenduojama nustatčius didelę MN riziką:
  - žemą KMI (<18.5 kg/m²)
  - savaiminį svorio kritimą >10% per pastaruosius 6 mėn
  - ir tiems, kurie nepakankamai maitinasi (nesimaitino) paskutines 5 dienas (ar numatoma sutrikusi mityba >5 dienas)